

av Finn Bengtsson (M)

En översyn av det rättsliga skyddet för biotekniska uppfinningar

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjligheten till en översyn av omfattningen av det rättsliga skydd som i dag finns för patenterbarhet av biotekniska uppfinningar.

Motivering

Möjligheten att skaffa patentskydd för biotekniska uppfinningar som enbart baserar sig på upptäckten av något naturen skapat under evolutionens gång har vållat lagstiftare problem under lång tid.

Den ständiga utvecklingen av nya analystekniker gör det möjligt att identifiera alltmera detaljerade biologiska, biokemiska, biofysiska och medicinska skeenden som naturen skapat. Bör vi då som lagstiftare tillåta att dessa tekniska innovationer medger rätt att patentera annat än den teknik som gjort detta möjligt, dvs. även det naturliga skeende som tekniken kan avslöja och beskriva? Det är den svåra avvägning som lagstiftaren har att göra. Rent intuitivt och filosofiskt förefaller det inte rimligt att kunna skapa patent på något som ”någon” annan skapat, i detta fall naturen och evolutionen, eller en högre makt för den delen om man är religiöst övertygad om detta. Det helt rimliga är däremot att lagstiftaren ger ett starkt stöd till den som upptäcker en metodik för att avslöja sådana naturligt förekommande egenskaper eller processer genom att skapa ett så gott patentskydd som lagen möjliggör.

Men enligt gällande lag har Sverige sedan 2004 implementerat Europaparlamentets och rådets direktiv 98/44/EG så att rättsligt skydd för biotekniska uppfinningar innefattas i svensk rätt på ett sådant sätt att det är möjligt att exempelvis patentera

naturligt förekommande gensekvenser som utvecklats av "annan" under eoner av tid. Motivet för detta är att det stimulerar forskare och innovatörer till att utveckla metoder som sedan ger ett brett patent för att vidareutveckla produkter, exempelvis läkemedel, som bygger på dessa egenskaper eller processer som naturen själv utvecklat. Baksidan på det resonemanget är att, bara för att man varit framgångsrik i att utveckla en metodik som gör det möjligt att identifiera naturens hemligheter så är det inte alls lika säkert att man är lämpad, eller ens förmögen, att vidareutveckla det som metoden identifierat till helt andra produkter, exempelvis läkemedel.

Men om man i ett sådant fall ges ett utvidgat patentskydd av lagstiftningen byggd på en teknik också för vad dess identifiering härbärgerar för möjligheter att vidareutvecklas till andra produkter, men inte förmår det, är risken uppenbar att man blir sittande med patenträttigheter som hindrar andra att "ta över stafettpinnen" och utnyttja kunskapen för att skapa nya innovationer. Argumentet att dessa i så fall får köpa ut patentet är emellertid tunt, dels för att historien i ett flertal fall visat att utvecklingen då hämmas över lång tid, eller till och med helt förhindras, genom bittra patentstrider där mammon lyser alltför tydligt med sin närvaro i förhandlingarna. Dels för att det i grunden är omoraliskt av lagstiftaren att skydda någons uppfinning (tekniken att identifiera) med patent som också täcker det som kunnat identifieras (den naturligt förekommande produkten). Detta skulle kunna likställas med att lagstiftaren i så fall skulle önska att ge ett patentskydd för den som upptäcker en ny planet till att också innefatta rättigheterna till hur den himlakropp sedan får exploateras. Eller om man på jorden upptäcker en ny biologisk art som tidigare inte varit känd för mänskligheten, ska man då också ha rätten till allt som denna växt eller djur har möjlighet att bibringa mänskligheten?

Av ovanstående anledning beslutade för en tid sedan USA:s högsta domstol att ett bioteknikföretag inte ska få patentera två viktiga gener som kodar för bröstcancer. Beslutet grundar sig i att ett sådant patent sannolikt skulle riskera hämma snarare än påskynda utvecklingen av möjliga nya behandlingsmetoder för bröstcancer byggd på denna identifikation av detta sjukdomskopplade genuttryck.

Domstolsutslaget i USA bör enligt min mening föranleda att även Sverige och EU åter analyserar frågan om en lagstiftning som stöder alltför oinskränkt rätt till att patentskydda biotekniska uppfinningar, då detta uppenbarligen kan vara ett hinder för en önskad utveckling av andra innovationer i människans tjänst. Risken är uppenbar att om inte vi är beredda till denna omvärdering, och beslutet av högsta domstolen i USA är korrekt, att Sverige och EU kommer ännu mera på efterkälken i den biotekniska och

medicinska utveckling där redan USA har ett stort försprång idag. Detta är i så fall i strid med andra tydligt uttalade ambitioner på detta viktiga forsknings- och utvecklingsområde, och därmed även till nackdel för den högteknologiska svenska industrins utveckling i en alltmer konkurrensutsatt värld.

Den svenska regeringen insåg också detta dilemma redan år 2005 då man tillsatte en kommitté för att följa utvecklingen på området. År 2008 avlade Kommittén om patentskydd för biotekniska uppfinningar sitt slutbetänkande (SOU 2008:20) som kan sammanfattas med att tillämpningen av de grundläggande patenterbarhetsvillkoren inom såväl den Europeiska patentorganisationen som Patent- och registreringsverket i Sverige var ändamålsenligt med en väl avvägd balans mellan allmänna och enskilda intressen på det biotekniska området.

Mot bakgrund av den nyliga domen från högsta domstolen i USA och det ovan förda resonemanget från min sida finner jag anledning till att en förnyad översyn av frågan om hur omfattande rättsligt skydd för patent som berör biotekniska uppfinningar ska vara i Sverige och inom EU. Om en sådan översyn kommer fram till att svensk lagstiftning borde ändras på området, föreligger motiv för Sverige att driva denna fråga aktivt i EU-kretsen, något som inte görs idag.

Stockholm den 27 september

2013

Finn Bengtsson (M)